

UŽDAROSIOS GYVENVIETĖS PASAULYJE IR LIETUVOJE

Dovilė Krupickaitė

Vilniaus Universitetas
dovile.krupickaite@gf.vu.lt

Gintarė Pociūtė-Sereikienė

Lietuvos socialinių tyrimų centras
gintarei.pociutei@gmail.com

Bendorėliai Nuotr.: D.Krupickaitė

Apie ką mes čia...

- Kas tai per **fenomenas**?
- Uždarųjų gyvenviečių **įvairovė**
- „Kelionė“ po pasaulį ir aptarimas uždarųjų gyvenviečių, besikuriančių **skirtingose šalyse**
- Kas lemia žmonių **norą apsigyventi** akylai saugomoje erdvėje?
- Kokias **pasekmes** turi uždarųjų gyvenviečių kūrimasis?

- O kaip šis fenomenas atrodo **Lietuvoje**?
- **Rezultatų**, gautų tyrimų metu, pristatymas

- Ar **reikia** uždarytų gyvenviečių?
- Kokia būtų **ideali** gyvenvietė?

Ką vadiname **uždarosiomis gyvenvietėmis**

- Kaip teigia „Geografijos terminų žodynas“:

Uždaroji gyvenvietė – tai gyvenvietė, kurios gyvenamieji pastatai arba pastatų grupė, gyventojų arba jų bendruomenės sutarimu, yra aptverta ir nuolat saugoma, taip apribojant kitų asmenų patekimą į ją.

Sinonimas: aptverta ir saugoma gyvenvietė

Atitikmenys užsienio kalbomis:

(angl.) **gated community**, gated and guarded neighbourhood;

(rus.) закрытый жилой комплекс;

(vok.) abgeschlossene Wohnanlage

Ką vadiname **uždarosiomis gyvenvietėmis**

- Uždarąją gyvenvietę apibūdina du pagrindiniai bruožai:
 - gyvenvietės teritorija yra **apjuosta tvora** ir/ar kitokiais būdais griežtai **ribojamas patekimas** į teritoriją;
 - Teritorija nuolat saugoma: **stebima vaizdo kamerų** arba visą parą budinčio **apsaugos darbuotojo**.

Ką vadiname uždarosiomis gyvenvietėmis

- Kiti svarbūs kriterijai kalbant apie uždarają gyvenvietę:
 - **privačiai** valdoma;
 - gyventojai saistomi **sutarčių** ir įsipareigojimų;
 - teritorijoje esantys **įrenginiai** ar paslaugos prieinamos tik gyventojams.

Uždarujų gyvenviečių tipai

- Uždarosios gyvenvietės gali būti skirstomos į du pagrindinius tipus (pagal išsidėstymą teritorijoje):
 - **vertikalios**: centrinėje miesto dalyje esantys aptverti ir saugomi daugiabučiai namai bei jų kompleksai;
 - **horizontalios**: priemiestinės aptvertos ir saugomos individualių namų/kotedžų gyvenvietės

Uždaras individualių namų kvartalas JAV

Saugomas daugiabučių kvartalas Varšuvoje

Motyvai, lemiantys gyventojų norą apsigyventi uždaruosiose gyvenvietėse

- Priežasčių gali būti įvairių, tačiau **pagrindinėmis** galime įvardinti:

saugumas

privatumas

prestižas

homogeniška
bendruomenė

graži aplinka

Uždarujų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: JAV

- Vienos **seniausių** uždarujų gyvenviečių: pradėjo kurtis dar apie 1900 m.;
- Sąlyginai **didelė gyventojų dalis** (2001 m. surašymų duomenimis 6%) JAV gyventojų gyveno uždaroje bendruomenėje;
- **Didžiausios** savo plotu ir gyventojų skaičiumi (didžiausia ~13 tūkst. gyv.);
- Atlikta **daugiausiai mokslinių** šio fenomeno **tyrimų**;
- Šioje šalyje galima rasti didžiausią uždarujų gyvenviečių **įvairovę**:
 - pagal **socialinę padėtį** (kartais ir rasinę vienovę),
 - pagal **gyvenvietės pobūdį** (gyvenimo būdo, prestižinės, sustiprintos apsaugos; tikslinės gyvenvietės)
 - pagal gyvenvietę skiriančių „**barjerų**“ išskirtinumą (tvoros, sienos, upės...)

Uždarujų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: JAV (pavyzdžiai)

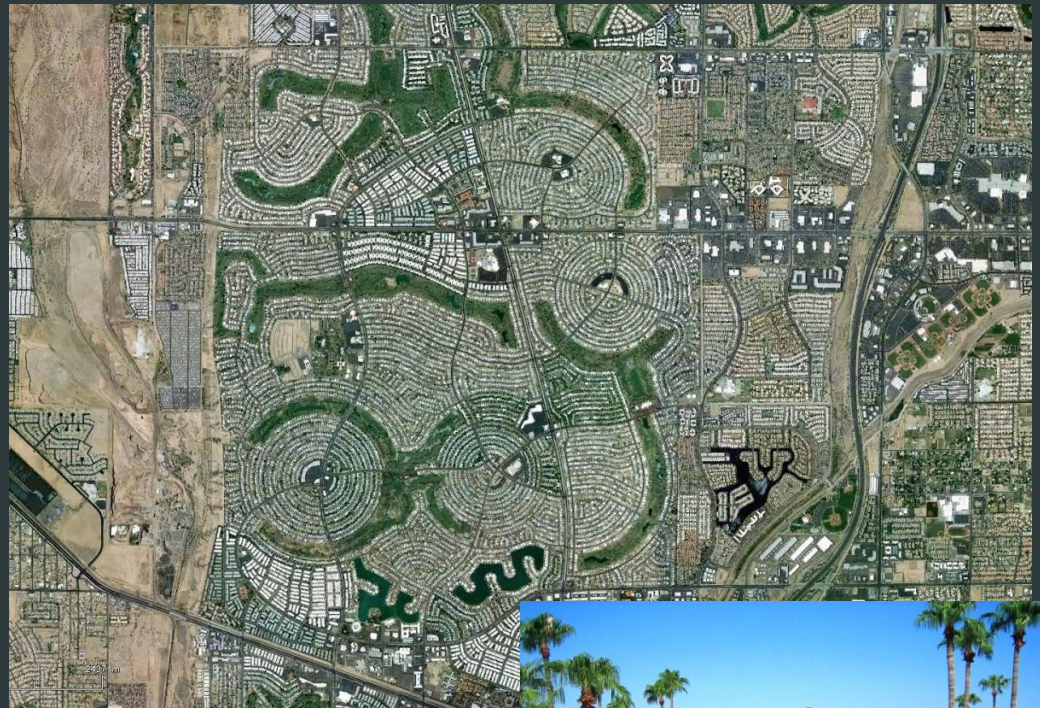
- Florida – valstija, kurioje uždarųjų gyvenviečių skaičius vienas didžiausių

leškoti pagal gyventojų poreikius

The screenshot displays the Miami Gated Communities website interface. At the top, the header includes the site name "MIAMI GATED COMMUNITIES" with a subtitle "PREVIEW OVER 450 COMMUNITIES". Navigation links for HOME, AREAS, BUYING & SELLING, OUR TEAM, RESOURCES, BLOG, and CONTACT are present. A "TRANSLATE" dropdown menu and a phone number "305.775.4534" are also visible. The main content area features three large search buttons: "SEARCH BY Map", "SEARCH BY Areas", and "SEARCH BY Price". Below these, a grid of amenity filters includes BEACH ACCESS, BOATING, CLUBHOUSE, FISHING, FITNESS CENTER, GOLF, LAKE, MARINA, OCEAN-INTRACOASTAL, POOL, SECURITY, and TENNIS. A "SEARCH" button is positioned at the bottom of this grid. The footer contains copyright information for 2017, social media icons for Facebook, Twitter, YouTube, and LinkedIn, and logos for MBF, BUFFINI & COMPANY, MLS, ADA, and EWM REALTY INTERNATIONAL, which is noted as a Christie's International Real Estate affiliate.

Uždarujų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: JAV (pavyzdžiai)

- Pagal gyvenvietės pobūdį: GYVENIMO BŪDO

Pensininkų
miesteliai

SUN CITY Arizonoje

Uždarujų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: **JAV** (pavyzdžiai)

- Pagal gyvenvietės pobūdį: **GYVENIMO BŪDO**

Pensininkų
miesteliai

SUN CITY CENTRE Floridoje

Uždarujų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: **JAV** (pavyzdžiai)

- Pagal gyvenvietės pobūdį: **GYVENIMO BŪDO**

Golfo mėgėjus vienijanti gyvenvietė **Arizonoje**

Vandens pramogas propaguojančių gyvenvietės **Floridoje**

Ežerų pramogas, poilsį ir ramybę siūlanti gyvenvietė **Tenesyje**

Golfo klubų ir
laisvalaikio
gyvenvietės

Uždarųjų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: **JAV** (pavyzdžiai)

- Pagal gyvenvietės pobūdį: **PRESTIŽINĖS**

Viena prabangiausių uždarųjų gyvenviečių pasaulyje:
BEVERLY PARK
Los Andžele

Uždarųjų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: JAV (pavyzdžiai)

- Pagal „barjerų“ išskirtinumą

Tvoros

Vandens „barjeras“

Mūrinės sienos

Uždaryjū gyvenviečių įvairovė pasaulyje: Lotynų Amerika (pavyzdžiai)

- Esminis skirtumas nuo JAV uždaryjū gyvenviečių – Lotynų Amerikoje jos kuriasi **urbanizuotose** teritorijose, siekiant aukštomis tvoromis **atsiriboti nuo skurstančiųjų** miesto gyventojų (ir **nusikalstamumo**).

ARGENTINA

BRAZILIJA

Uždarųjų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: **Lotynų Amerika** (pavyzdžiai)

- Būdingi „**dangoraižių kvartalai**“

Pavyzdžiai iš **Brazilijos**
miestų

Uždarujų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: **Azija** (pavyzdžiai)

- Išskirtinai gyvena **turtingieji** arba **užsienio kompanijų darbuotojai** (tikslinės gyvenvietės)

KINIJA

Nepabaigti
projektai
„Ghost cities“

Uždarujų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: **Azija** (pavyzdžiai)

INDIJA

RUSIJA

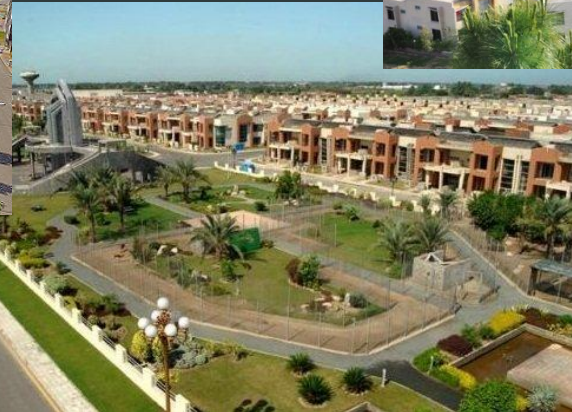
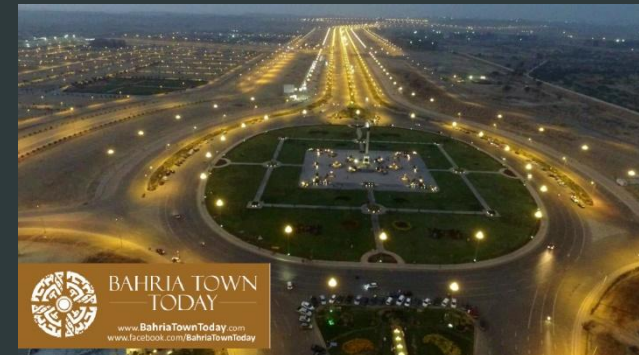

Microsoft
darbuotojų
uždara
gyvenvietė
Indijoje

Uždarųjų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: **Azija** (pavyzdžiai)

PAKISTANAS

Prabangus
turtingųjų
svajonių miestas
„Bahria town“
Islamabade
(dar nebaigtas)

Uždarųjų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: **Azija** (pavyzdžiai)

JAE (Dubajus)

Projektas vis dar vystomas

Uždarųjų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: **Afrika** (pavyzdžiai)

- Labiausiai **ištirtos Pietų Afrikos** uždarnosios gyvenvietės;
- Dažnai gyvenvietės kuriamas ne tik socialiniu, bet ir **rasiniu pagrindu**;
- Įvardijamos „**užsieniečių getais**“.

KENIJA

Nuotraukos: <http://unequalscenes.com/nairobi>

Uždarujų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: **Afrika** (pavyzdžiai)

PIETŲ AFRIKOS RESPUBLIKA

Apartheido „palikimas“ – vis dar egzistuojanti rasinė diskriminacija aiškiai išreikšta ir teritorijoje

Uždarųjų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: **Vakarų Europa** (pavyzdžiai)

- Regiono išskirtinumas – **mažas uždarųjų gyvenviečių skaičius**, nebūdingas noras apsitverti ir atsiriboti nuo visuomenės.
- Vyrauja **socialinės integracijos** principas.

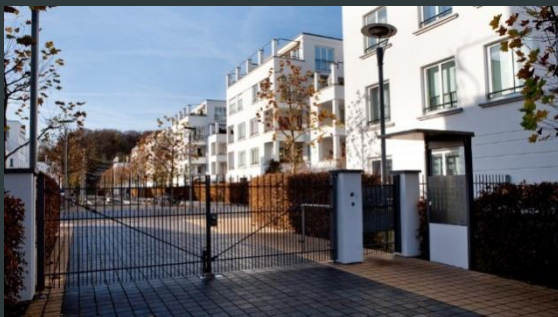
DIDŽIOJI BRITANIJA

ISPANIJA

VOKIETIJA

Ispanijoje šios gyvenvietės atstoja poilsio ir laisvalaikio erdves

Uždarytųjų gyvenviečių įvairovė pasaulyje: **Posocialistinės šalys** (pavyzdžiai)

- Uždarytųjų gyvenviečių **skaičius auga**;
- Šio fenomeno plitimą galime laikyti **vakarietišku idėjų** perėmimo viena iš apraiškų;
- **Socialinė stratifikacija** didėja – miesto **polarizacijos** simbolis.

BULGARIJA

VENGRIJA

LENKIJA

Uždarosios gyvenvietės LIETUVOJE

- Pirmoji uždara gyvenvietė – **Turniškės**;

Uždarosios gyvenvietės LIETUVOJE

■ Pirmoji komercinė uždara gyvenvietė – Bendorėliai.

Pirminiame Bendorėlių plane aptvortoje ir saugomoje teritorijoje numatyta:

- 1 Pramonų centras
- 2 Prekybos ir paslaugų centras
- 3 Visuomeninis pastatas
- 4 Teniso ir krepšinio aikštelės
- 5 Stadionas

- 6 Pėsčiųjų alėja
- 7 Miškas
- 8 Miško parkas

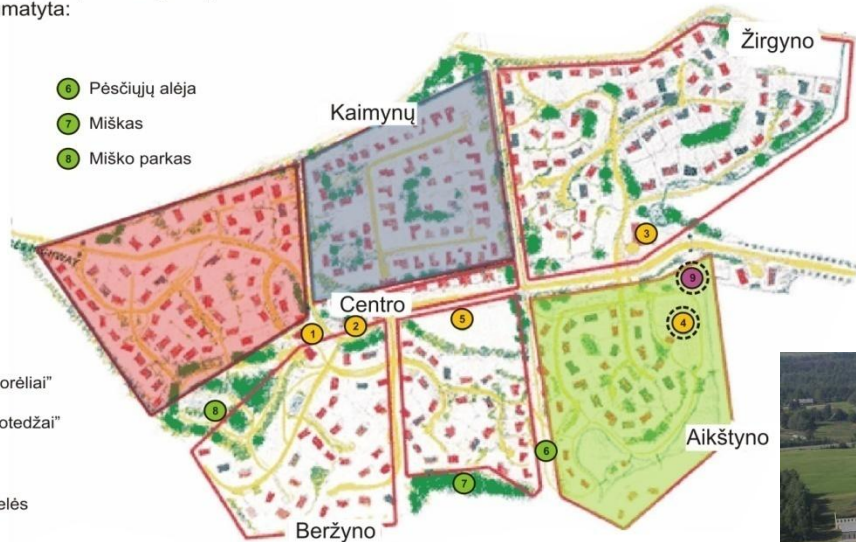
Šiuo metu įgyvendinta:

Apgyvendintos teritorijos:

- I etapo "Bendorėliai"
- II etapo "Naujieji Bendorėliai"
- III etapo "Bendorėlių kotedžai"

Paslaugos gyvenvietėje:

- 4 Teniso ir krepšinio aikštelės
- 9 Vaikų darželis

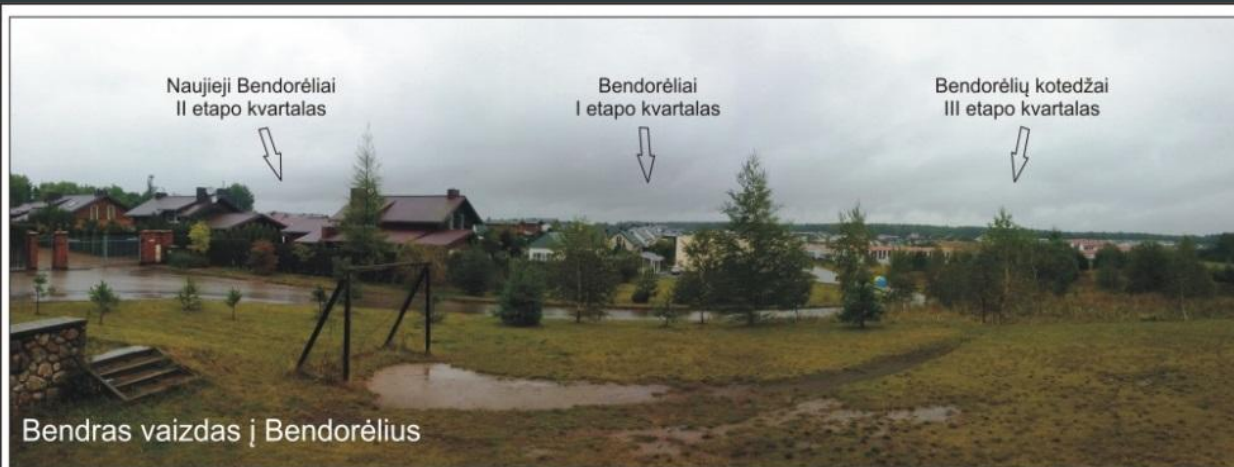
Bendorėlių planas www.bendoreliai.lt (nebeteikiamas)

Bendorėliai Nuotr.: Sinkevičius, 2004

Uždarosios gyvenvietės LIETUVOJE

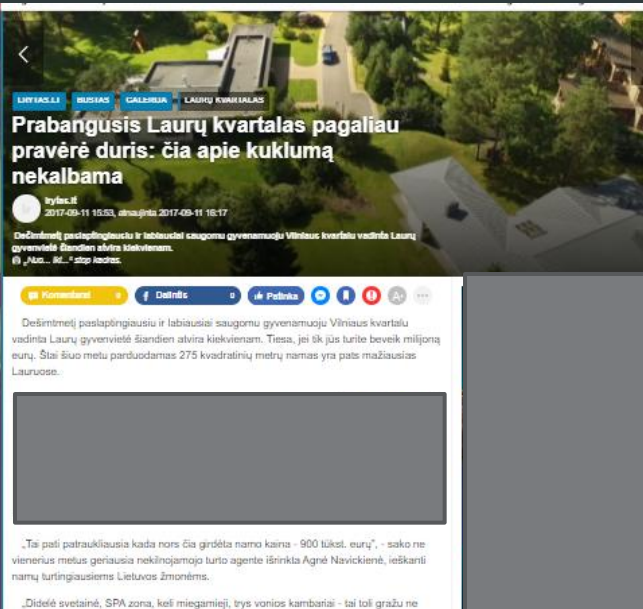
- Pirmoji komercinė uždara gyvenvietė – Bendorėliai (Burneika, Ubarevičienė, Vala Barauskaitė, Pociūtė-Sereikienė, Daugirdas, Krupickaitė, 2017).

Projektas
iki šiol
nebaigtas

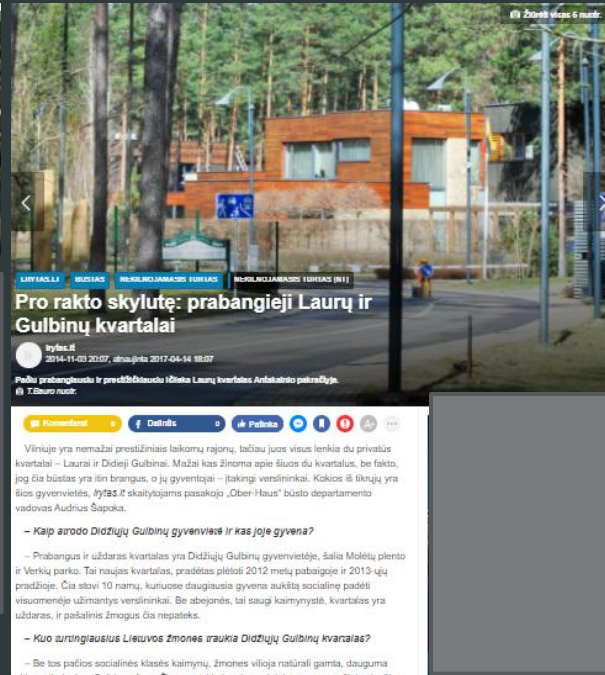

Uždarosios gyvenvietės LIETUVOJE

- Labiausiai prestižinės Lietuvos gyvenvietės: **Laurai** ir **Didieji Gulbinai**;

Lrytas.lt

Lrytas.lt

Delfi.lt

Uždarosios gyvenvietės LIETUVOJE

- Kitos Lietuvos uždaros gyvenvietės:
“Rasų slėnis”

Nuotr.: G. Pociūtė-Sereikienė, 2017-11-05

Nuotr.: G. Pociūtė, 2006-04-23

Uždariosios gyvenvietės LIETUVOJE

- Kitos Lietuvos uždaros gyvenvietės:

“Džiaugsmo kvartalas”

Nuotr.: L. Pečiukonytė, 2010-07

“Architektų” kvartalas

Nuotr.: L. Pečiukonytė, 2010-08

Uždarosios gyvenvietės **LIETUVOJE**

- Kitos Lietuvos uždaros gyvenvietės:

Rato g.

Nuotr.: L. Pečiukonytė, 2010-07

Gyvenvietė ties Antaviliais

Nuotr.: L. Pečiukonytė, 2010-07

Uždarosios gyvenvietės **LIETUVOJE**

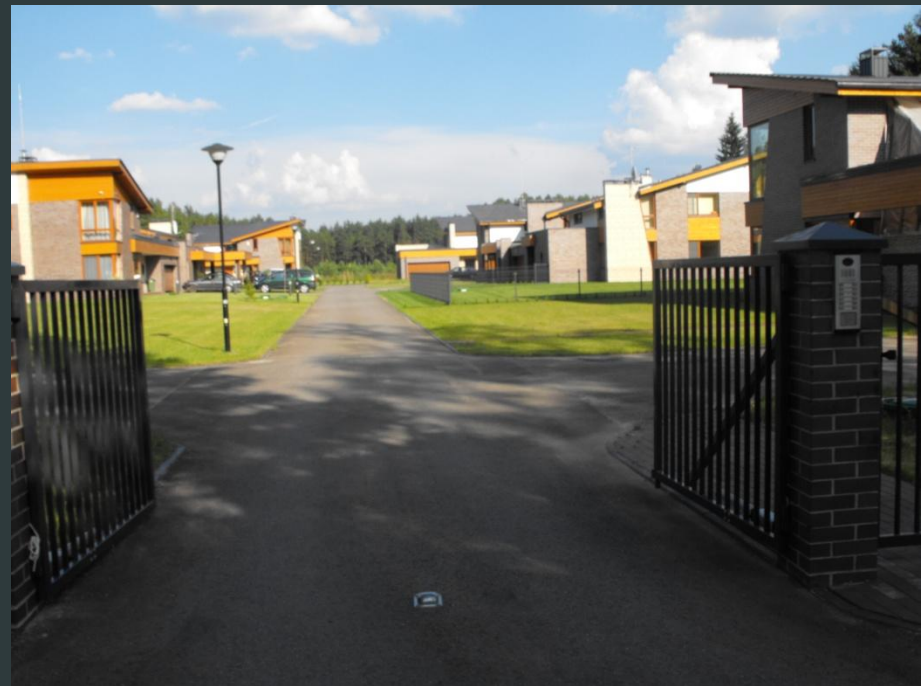
- Kitos Lietuvos uždaros gyvenvietės:

Kalnėnai

Nuotr.: L. Pečiukonytė, 2010-07-21

Miškonių gyvenvietė

Nuotr.: L. Pečiukonytė, 2010-07-12

Uždarosios gyvenvietės **LIETUVOJE**

- Kitos Lietuvos uždaros gyvenvietės:

M. K. Čiurlionio g. 84a ir
K. Donelaičio g. 6

Latvių g. 64

Nuotraukos: Sinkevičius, 2004

Uždarosios gyvenvietės LIETUVOJE

- Kitos Lietuvos uždaros gyvenvietės:

Nuotr.: gyventojas Artūras, 2008

- 35 km nuo Vilniaus centro
- 41 gyvenamasis namas
- 10 ha plotas
- pastatyta 2005-2007 m.

Uždarosios gyvenvietės LIETUVOJE

- Kitos Lietuvos uždaros gyvenvietės:

Nuotr.: gyventojas Artūras, 2008

Uždarosios gyvenvietės LIETUVOJE

- Kitos Lietuvos uždaros gyvenvietės:

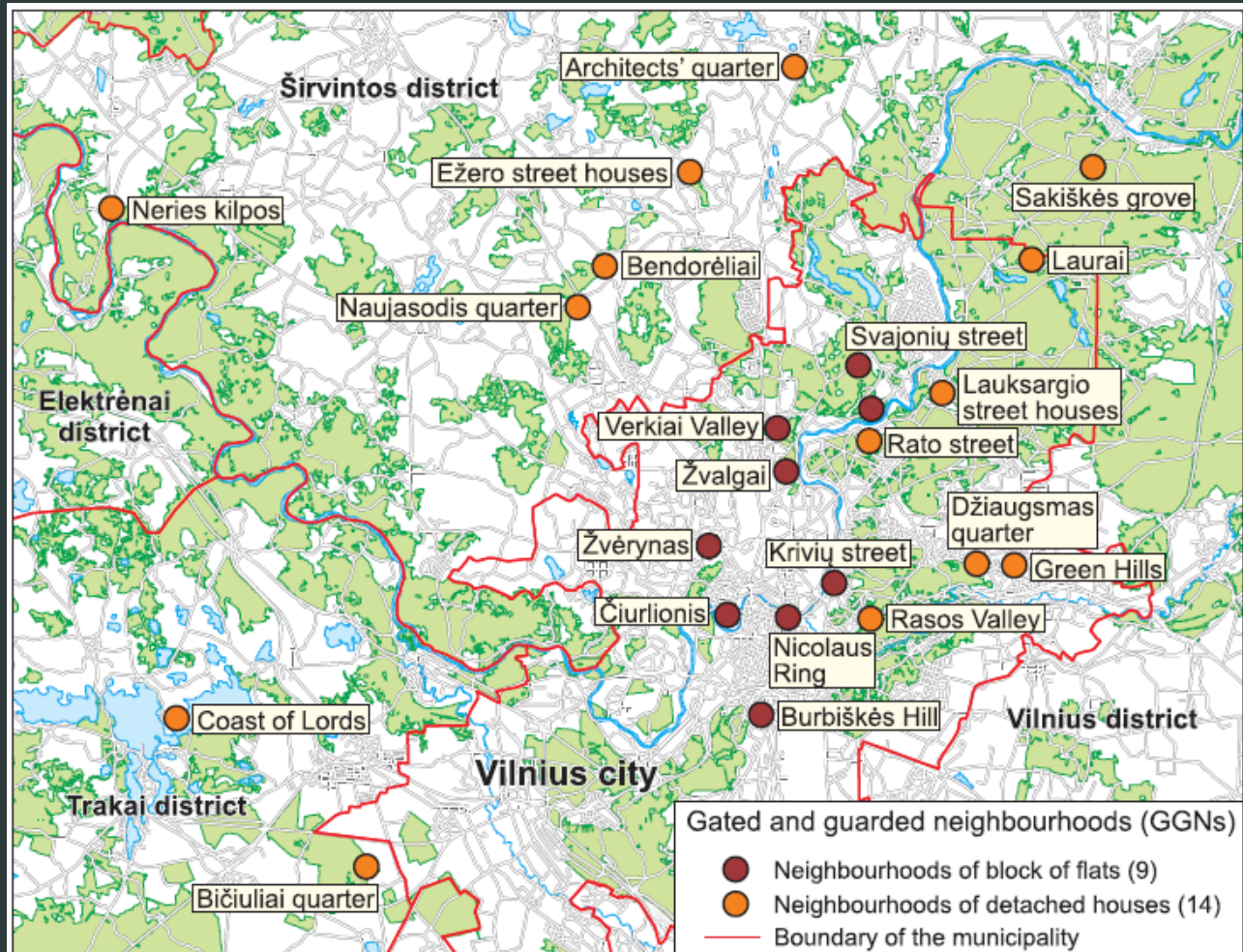
Socialinė-demografinė struktūra (2013 m. interviu duomenys):

- aukštesnioji vidutinė klasė (pajamos 2000 Eur + / mėn. / šeimai)
- universitinis išsilavinimas
- samdomi arba laisvai samdomi specialistai, verslininkai, teisininkai, medikai ir pan.
- šeimos su 2 vaikais (įvairaus amžiaus)
- po 30%:
 - jaunų (apie 30 m. ir jaunesni),
 - vidutinio amžiaus (apie 40 m. ir vyresni),
 - vyresni (apie 50 m. ir vyresni).

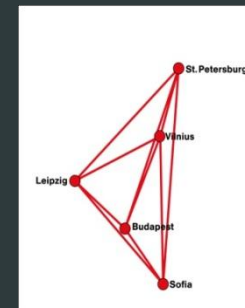
Uždarosios gyvenvietės LIETUVOJE

- Uždaros gyvenvietės Vilniuje ir jo apylinkėse 2010 m. (Krupickaitė, Pociūtė, Peciukonytė 2014);

Uždarnosios gyvenvietės LIETUVOJE

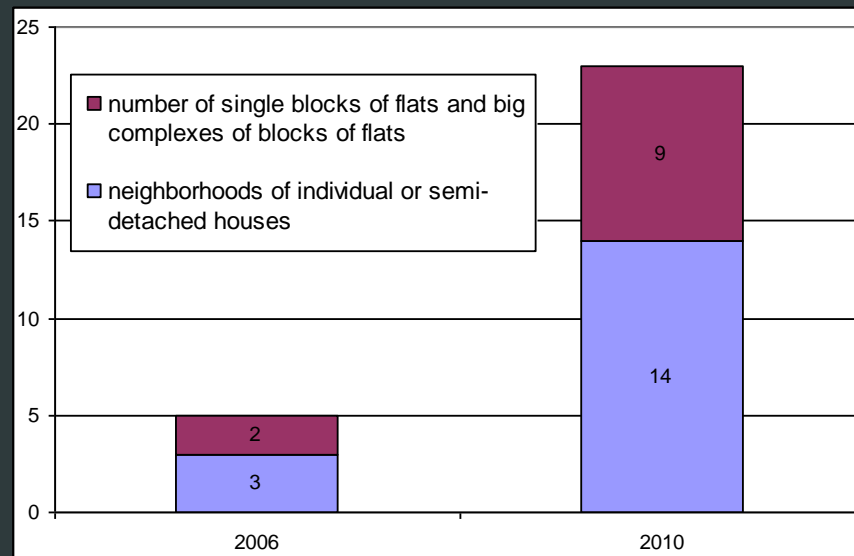
- Uždarų gyvenviečių **tyrimai**:
 - 2006-2010: kiekybiniai ir kokybiniai lauko tyrimai (uždarų gyvenviečių inventorizacija), gyventojų apklausos, tekstų analizė, interviu su gyventojais, savivaldos atstovais, ekspertais ir NT vystytojais.
 - 2014-2016: ryšių su aplinkinėmis teritorijomis tyrimai: lauko tyrimai, interviu su vietos atstovais.
 - nuo 2016 m. – integracijos galimybių tyrimai.

Uždarnosios gyvenvietės LIETUVOJE

- Kiekybinis tyrimas 2010 m. rodė:
 - 13 iš 53 (apie 25 %) naujai pastatytų individualių namų kvartalų buvo uždari;
 - tai sudarė apie 2,5 % NT rinkos (pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis);
- – 9 uždaros gyvenvietės (iš viso 34 daugiabučiai pastatai) sudarė apie 4,3 % naujų daugiabučių pastatų Vilniuje 2000-2010 m. (pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis).

**Uždarų gyvenviečių
skaičiaus kitimas
2006-2010 m.**

Uždarnosios gyvenvietės **LIETUVOJE**

- Kiekybinis tyrimas 2010 m. rodė :
 - vidutinis pastatų skaičius naujoje gyvenvietėje buvo 24 (nuo 5 iki 74);
 - 36 iš 40 naujai pastatytų individualių namų gyvenviečių buvo aptvertos;
 - 24 iš 40 turėjo automatinius vartus.
- Diskusija dėl apsitvėrimo vyksta ne tik statant naujus kvartalus...

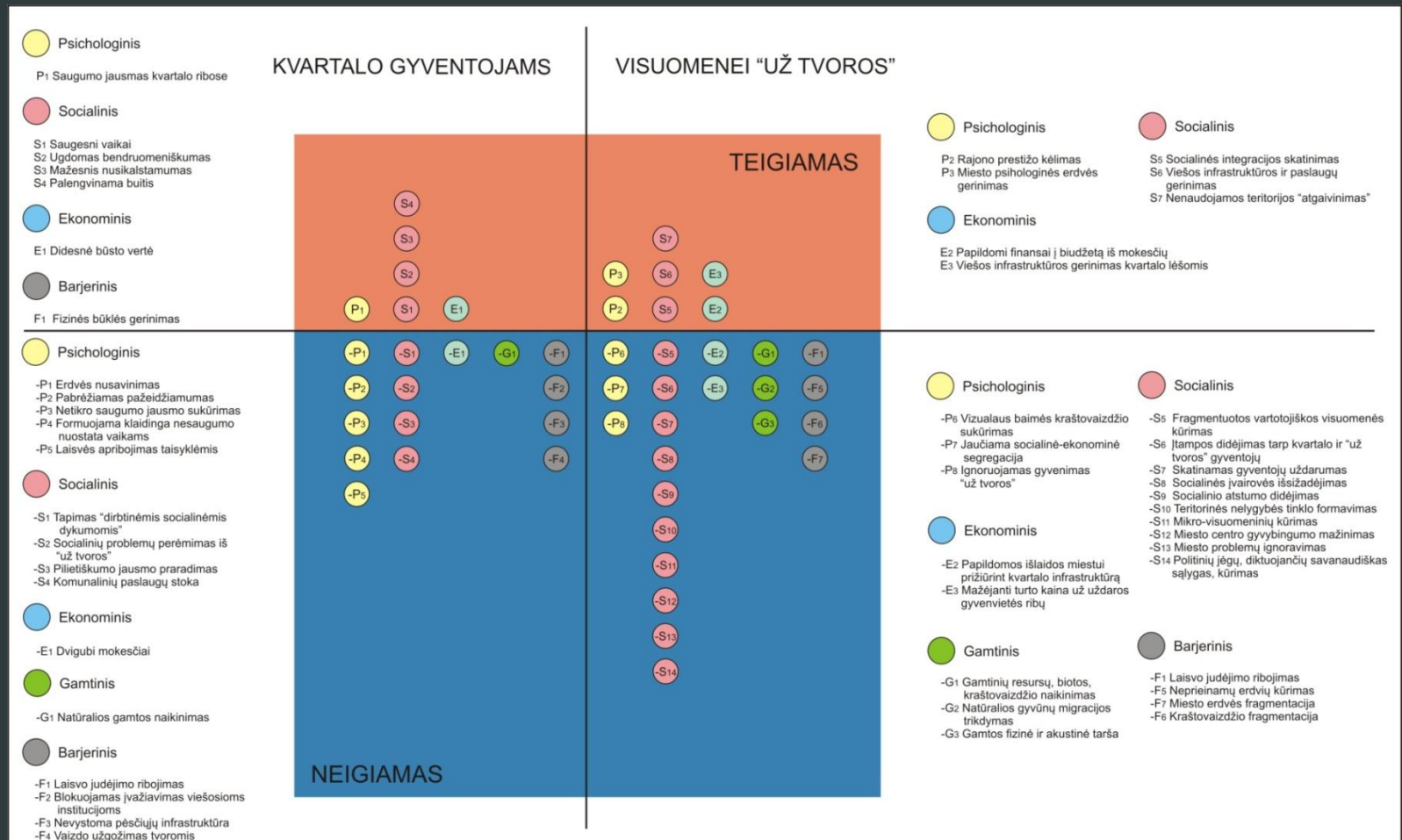

Kvartalas Nemenčinės g.

Nuotr.: L. Peciukonytė, 2010-07-12

Ar reikia uždary gyvenviečių?

- Uždary gyvenviečių poveikis pagal skirtingus poveikio veiksnius (Pociūtė-Sereikienė, Krupickaitė, 2016):

Ar **reikia** uždarų gyvenviečių?

- Turtingųjų “**getai**”
- didina **socialinę ir psichologinę įtampą**
- apriboja **viešaisiais erdves**

Ar **reikia** uždaru gyvenviečių?

- Dėl **saugumo**?

- gyventojams fizinio saugumo kriterijus renkantis nėra pirmaeilis, tačiau tvora reikalinga:

- 1) vaikų saugumui,
- 2) “tvarkai” palaikyti,
- 3) privatumui išlaikyti,
- 4) “gyventi bendruomenėje” (?)

- verslininkai reklamuodami šias gyvenvietes saugumą nukelia toliau tokių kriterijų kaip “graži aplinka”, “kokybiškas būstas”, “vieta mieste”, “sutvarkyta infrastruktūra” ir pan.; dažniau nei saugumas akcentuojamas privatumas;

- ne visada investuotojų žadamos apsaugos priemonės įgyvendinamos.

Ar **reikia** uždaru gyvenviečių?

- Dėl **saugumo**?

Jų gyventojams:

– socialiai saugi erdvė, kaip opozicija chaotiškai, neprognozuojamai socialinei aplinkai (panašaus socialinio statuso kaimynai, galimybė atsakingai ir racionaliai spręsti kylančias problemas).

„[Ar dar norėtumėte kažką tenai patobulinti?]

– Tai kai reikės, tai ir pasitobulinsime.“

Verslininkams:

– vienas iš būdų rasti nišą rinkoje.

Visuomenei:

- nesvarbu: vieša diskusija nevyksta;
- spaudoje tokios gyvenvietės greičiau reklamuojamos;
- architektai patys linkę gyventi “saugiai”.

Kokia būtų **ideali** gyvenvietė?

- Naujausi tyrimai rodo, kad nauji kvartalai bei uždaros gyvenvietės gali tapti ne tik segregacijos, bet ir **integracijos** židiniai.

‘But take a closer look, and you will see that they can reveal new forms of interaction with people and with places that erase the boundaries that their walls represent’ (Chase 2008)

- Pagrindinė kryptis – atvira visuomenė, integruotos gyvenvietės.

‘Non-gated Gated Community’ ?

Stapletonas, JAV

Notr.: www.stapletondenver.com

Pranešėjų straipsniai šia tema:

- Pociūtė G., Krupickaitė D. (2007). Gated Communities in Lithuania: tendencies and peculiarities (a Case of Vilnius and its Environs), *Annales Geographicae* 40 (2): 14–27.
http://www.gamtostyrimai.lt/uploads/publications/docs/306_eaa4587f78c44c3f6f73fe993bbfca5b.pdf
- Krupickaitė, D., G. Pociūtė, L. Peciukonytė (2010-2011). Aptvertos ir saugomos gyvenvietės Lietuvoje – naujos gyvensenos išraiška ar būtinybė. *Annales Geographicae* 43-44: 3–15.
http://www.gamtostyrimai.lt/uploads/publications/docs/324_c89ab948f054b450a29240475070ca3c.pdf
- Krupickaitė, D., G. Pociūtė, L. Peciukonytė (2014). In the middle of nowhere: Gated neighbourhoods in Vilnius region as a new lifestyle? *Hungarian Geographical Bulletin* 63 (3): 271–286. DOI: 10.15201/hungeobull.63.3.3
http://www.mtafki.hu/konyvtar/hungeobull2014_3.html
- Pociūtė-Sereikienė, G., Krupickaitė, D., Peciukonytė, L. (2015). Gated neighbourhoods in Vilnius Region: Socio-spatial residential differentiation. Condie, J., & Cooper, A. M. (ed.), *Dialogues of Sustainable Urbanisation: Social Science Research and Transitions to Urban Contexts*. Penrith, N.S.W.: University of Western Sydney.
<http://researchdirect.uws.edu.au/islandora/object/uws:30908>
- Pociūtė-Sereikienė, G., Krupickaitė, D. (2016). Uždaros gyvenvietės kaip teritorinės segregacijos veiksnys. *Filosofija. Sociologija* 27 (2): 161–172. <http://mokslozurnalai.lmaleidykla.lt/filosofijasociologija/2016/2/7276>
- Burneika, D., Ubarevičienė, R., Valatka, V., Baranauskaitė, A., Pociūtė-Sereikienė, G., Daugirdas, V., Krupickaitė, D. (2017). Lietuvos metropoliniai regionai. Gyventojų erdvinė diferenciacija XXI a. pradžioje. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras. P. 116-130.